

बृहदश्व उवाच।

ततो विदर्भान्संप्राप्तं सायाहे सत्यविक्रमम्।  
 ऋतुपर्णं जना राज्ञे भीमाय प्रत्यवेदयन् ॥ ३-७१-१ ॥  
 स भीमवचनाद्राजा कुण्डिनं प्राविशत्पुरम्।  
 नादयन्नथघोषेण सर्वाः सोपदिशो दश ॥ ३-७१-२ ॥  
 ततस्तं रथनिर्घोषं नलाश्वास्तत्र शुश्रुवुः।  
 श्रुत्वा च समहृष्यन्त पुरेव नलसंनिधौ ॥ ३-७१-३ ॥  
 दमयन्ती च शुश्राव रथघोषं नलस्य तम्।  
 यथा मेघस्य नदतो गम्भीरं जलदागमे ॥ ३-७१-४ ॥  
 नलेन संगृहीतेषु पुरेव नलवाजिषु।  
 सदृशं रथनिर्घोषं मेने भैमी तथा हयाः ॥ ३-७१-५ ॥  
 प्रासादस्थाश्च शिखिनः शालास्थाश्चैव वारणाः।  
 हयाश्च शुश्रुवुस्तत्र रथघोषं महीपतेः ॥ ३-७१-६ ॥  
 ते श्रुत्वा रथनिर्घोषं वारणाः शिखिनस्तथा।  
 प्रणेतुरुन्मुखा राजन्मेघोदयमिवेक्ष्य ह ॥ ३-७१-७ ॥

दमयन्त्युवाच।

यथासौ रथनिर्घोषः पूरयन्निव मेदिनीम्।  
 मम ह्लादयते चेतो नल एष महीपतिः ॥ ३-७१-८ ॥  
 अद्य चन्द्राभवक्रं तं न पश्यामि नलं यदि।  
 असंख्येयगुणं वीरं विनशिष्याम्यसंशयम् ॥ ३-७१-९ ॥  
 यदि वै तस्य वीरस्य बाह्वोर्नाद्याहमन्तरम्।  
 प्रविशामि सुखस्पर्शं विनशिष्याम्यसंशयम् ॥ ३-७१-१० ॥  
 यदि मां मेघनिर्घोषो नोपगच्छति नैषधः।  
 अद्य चामीकरप्रख्यो विनशिष्याम्यसंशयम् ॥ ३-७१-११ ॥  
 यदि मां सिंहविक्रान्तो मत्तवारणवारणः।  
 नाभिगच्छति राजेन्द्रो विनशिष्याम्यसंशयम् ॥ ३-७१-१२ ॥  
 न स्मराम्यनृतं किं चिन्न स्मराम्यनुपाकृतम्।  
 न च पर्युषितं वाक्यं स्वैरेष्वपि महात्मनः ॥ ३-७१-१३ ॥

प्रभुः क्षमावान्वीरश्च मृदुर्दान्तो जितेन्द्रियः।  
रहो ऽनीचानुवर्ती च क्लीबवन्मम नैषधः ॥ ३-७१-१४ ॥  
गुणांस्तस्य स्मरन्त्या मे तत्पराया दिवानिशम्।  
हृदयं दीर्यत इदं शोकात्प्रियविनाकृतम् ॥ ३-७१-१५ ॥

बृहदश्व उवाच।

एवं विलपमाना सा नष्टसंज्ञेव भारत।  
आरुरोह महद्वेश्म पुण्यश्लोकदिदृक्षया ॥ ३-७१-१६ ॥  
ततो मध्यमकक्षायां ददर्श रथमास्थितम्।  
ऋतुपर्णं महीपालं सहवार्ष्णेयबाहुकम् ॥ ३-७१-१७ ॥

kaṁṣā – стена, ограда;

ततो ऽवतीर्य वार्ष्णेयो बाहुकश्च रथोत्तमात्।  
हयांस्तानवमुच्याथ स्थापयामासतू रथम् ॥ ३-७१-१८ ॥  
सो ऽवतीर्य रथोपस्थादृतुपर्णो नराधिपः।  
उपतस्थे महाराज भीमं भीमपराक्रमम् ॥ ३-७१-१९ ॥  
तं भीमः प्रतिजग्राह पूजया परया ततः।  
अकस्मात्सहसा प्राप्तं स्त्रीमन्त्रं न स्म विन्दति ॥ ३-७१-२० ॥  
किं कार्यं स्वागतं ते ऽस्तु राज्ञा पृष्टश्च भारत।  
नाभिजज्ञे स नृपतिर्दुहित्रर्थे समागतम् ॥ ३-७१-२१ ॥  
ऋतुपर्णो ऽपि राजा स धीमान्सत्यपराक्रमः।  
राजानं राजपुत्रं वा न स्म पश्यति कंचन।  
नैव स्वयंवरकथां न च विप्रसमागमम् ॥ ३-७१-२२ ॥  
ततो विगणयन् राजा मनसा कोसलाधिपः।  
आगतो ऽस्मीत्युवाचैनं भवन्तमभिवादकः ॥ ३-७१-२३ ॥  
राजापि च स्मयन्भीमो मनसाभिविचिन्तयत्।  
अधिकं योजनशतं तस्यागमनकारणम् ॥ ३-७१-२४ ॥  
ग्रामान्बहूनतिक्रम्य नाध्यगच्छद्यथातथम्।  
अल्पकार्यं विनिर्दिष्टं तस्यागमनकारणम् ॥ ३-७१-२५ ॥  
नैतदेवं स नृपतिस्तं सत्कृत्य व्यसर्जयत्।  
विश्राम्यतामिति वदन्क्लान्तो ऽसीति पुनः पुनः ॥ ३-७१-२६ ॥  
स सत्कृतः प्रहृष्टात्मा प्रीतः प्रीतेन पार्थिवः।

राजप्रेष्यैरनुगतो दिष्टं वेश्म समाविशत् ॥ ३-७१-२७ ॥  
ऋतुपर्णे गते राजन्वाष्णीयसहिते नृपे।  
बाहुको रथमास्थाय रथशालामुपागमत् ॥ ३-७१-२८ ॥  
स मोचयित्वा तानश्वान्परिचार्य च शास्त्रतः।  
स्वयं चैतान्समाश्वस्य रथोपस्थ उपाविशत् ॥ ३-७१-२९ ॥  
दमयन्ती तु शोकार्ता दृष्ट्वा भाङ्गस्वरि नृपम्।  
सूतपुत्रं च वाष्णीयं बाहुकं च तथाविधम् ॥ ३-७१-३० ॥  
चिन्तयामास वैदर्भी कस्यैष रथनिस्वनः।  
नलस्येव महानासीन्न च पश्यामि नैषधम् ॥ ३-७१-३१ ॥  
वाष्णीयेन भवेन्नूनं विद्या सैवोपशिक्षिता।  
तेनास्य रथनिर्घोषो नलस्येव महानभूत् ॥ ३-७१-३२ ॥  
आहो स्विदृतुपर्णो ऽपि यथा राजा नलस्तथा।  
ततो ऽयं रथनिर्घोषो नैषधस्येव लक्ष्यते ॥ ३-७१-३३ ॥  
एवं वितर्कयित्वा तु दमयन्ती विशां पते।  
दूतीं प्रस्थापयामास नैषधान्वेषणे नृप ॥ ३-७१-३४ ॥